

Slovo k povzbuzení na pondělí 15. února 2021, bl. Bedřicha Bachsteina a druhů, mučedníků
Biblická čtení: Gn 4,1-15.25; Ž 50; Mk 8,11-13

Milé sestry, milí bratři,

dnešní úryvek ze čtvrté kapitoly knihy Genesis bývá zpravidla redakčně otitulován „Kain a Ábel“, a to podle svých hlavních aktérů. To je samozřejmě správně, není třeba na tom nic měnit. Nicméně je dobré vnímat, jak jejich příběh, obraz bratrovraždy Ábela Kainem, je je svědectvím o progresi hříchu, o růstu jeho intenzity, o jeho interiorizaci. A tím pádem nejdůležitějším biblickým obrazem toho, co následná teologická reflexe nazve dědičným hříchem,

Pokud bychom chtěli dnešní obraz přeci jen aspoň nějak a pochopitelně jen velmi přibližně zasadit do dějinného rámce, tak biblicky vypovídá o „druhé generaci lidstva“, neboť Kain a Ábel jsou synové prvních lidí. V „druhé generaci“ můžeme číst, že to jsou lidé, kteří jsou již na určitém stupni svého vývoje, ze sběračů a lovců se stali usedlí zemědělci, a to dokonce s dosti rozvinutým zemědělstvím, začínajícím rozdělovat pěstování plodin a chov dobytka, rolnictví a pastevectví. Jsme tedy přibližně někdy v devátém tisíciletí před Kristem, chceme-li příběh přímo někam zasadit.

V chronologii biblických událostí je dnešní text svědectvím o v pořadí druhém hříchu lidí, který po prvotním nastal. Jde o první zabití člověka, dokonce o bratrovraždu, navíc zcela zákeřnou (Kain vyzve nic netušícího bratra «pojďme na pole»), bezdůvodnou, vykonanou z pouhé žárlivosti.

Kainův hřích je ovšem ještě v něčem podstatně jiný než ten Evin a Adamův: Ke hříchu nedochází již z nějakého vnějšího svedení d'áblem, není zde had, není známo, že by Kain vedl nějaký rozhovor s ním. Hřích se rodí a zraje přímo v srdci Kainově, vychází již z jeho vlastního nitra, v něm klíčí, v něm zraje k vykonání. «Kain chodil se svěšenou tváří». Lidská přirozenost je již porušená, a tak se v ní mohou rodit – a také rodí a budou rodit – a zrát další a další hříchy. O tom budou celé následné nejen biblické dějiny.

Máme tedy před sebou obraz následků prvotního hříchu, stav hříchu dědičného. Teprve ve světle příběhu Kaina a Ábela je jasnější, co se stalo hříchem Adama a Evy. I proto je tento příběh jakýmsi pokračováním biblického zjevení, co je podstatou hříchu. I Kainova bratrovražda je pro všechny naše hříchy nějak prototypická. A tak bychom určitě mohli rozjímat o každém jeho detailu příběhu a ptát se, jak se ten či onen moment odráží i v našem životě, co znamená, jak se projevuje. Ale zůstaňme možná u dvou snad nejzásadnějších podnětů:

Nejprve u toho nejpodstatnějšího: Příběh o Kainovi a Ábelovi nám připomíná, že s naší přirozeností to prostě již tak je, že díky své porušenosti prvotním hříchem, kterou jako „genetickou chybu“ v sobě neseme zakódovanou všichni, jako „chybu“, na kterou se navíc dál a dál nějak tajemně „balí“ další a další hříchy generací před námi. Je v nás sklon i ke zlu, sklon chtít být víc než naši bližní. S tím musíme počítat...

A druhým momentem je, že jedním z prvních projevů této porušenosti, jedním z kořenů dalších hříchů je závist vedoucí k hněvu: «Hospodin shlédł milostivě na Ábela a jeho oběť, ale na Kaina a jeho oběť neshlédł. Kain se nad tím velmi rozhněval». Ve starobylé nauce o sedmi hlavních (lépe: kořenných) hříších (*septem peccata capitalia*), kterou formulovali již staří pouštní otcové zachycující tak svou zkušenost samoty s Bohem i se sebou samými, je závist zpravidla vyjmenována na třetím místě, po pýše a lakomství. To má hlubokou logiku: Člověk zmítaný a ovládaný pýchou (*superbia*) je nejprve přesvědčen, že vše (dobré) má náležet jen jemu a nikomu jinému, druhou neřestí je proto lakomství (*avaritia*). Pokud tomu tak není, pokud někdo druhý má něco jiného a lepšího než on, zmocní se ho závist (*invidia*), která ústí v hněv (*ira*) a agresi, jak ostatně vidíme právě u Kaina.

Je to závist, která je kořenem ublížení druhému člověku, kořenem každé bratrovraždy (a samozřejmě i sestrovraždy). Svatý Augustin ne nadarmo nazývá závist nejd'ábelštější z neřestí a zároveň naprosto geniálně vystihuje její vztah k pýše: «Závist je d'ábelskou neřestí, ale má svou matku. Pýcha je nazývána matkou závisti. Pýcha totiž činí lidi závistivými. (*Invidentia diabolicum vitium est, sed habet matrem suam. Superbia vocatur mater invidentiae. Superbia invidos fecit*)».

Závist je nesmírně nebezpečná vlastnost, nesmírně nebezpečný kořený hřích. Geniálně její podstatu vystihl například Giotto ve svém cyklu Sedmi neřestí a ctností v Capella degli Scrovegni v Padově: Závist je ztvárněná jako ženská postava v jakési uzavřené místnosti (či veřejném domu). Má výhled ven, ale nic nemůže pořádně vidět, neboť had, který jí vylézá z úst, jí jedovatým jazykem zaslepuje oči. V jedné ruce drží poloprázdný měšec, druhá ruka je v hrabivém gestu vztažena ven...

Zkoumejme své nitro a pokud zjistíme, že v něm začíná pučet závist, že začínáme být nějak podobni té ženě na Giottově fresce, vězme, že to nevěstí nic dobrého. Zvláště v dobách složitých, v dobách ohrožení to může být velmi nebezpečné. Ale rozhodně nejsme bez naděje. Neřest se vždy dá však – s Boží Kristovou pomocí – přemoci opakem, v tomto případě přejícností...